

I.

Muž — dlouhá záda, lněná košile, láptě na nohou — kácí les na svahu vysokého kopce. Sotva jedna bříza spadne, listí druhé se už začíná třást a třísky letí. Poráží je, tlusté jako vlastní holeň, jako drobné vrbové keře, aniž by narovnal záda.

Kopec, na jehož svahu muž dře, je uprostřed nekonečné divočiny, ve které se tu a tam tyčí další stejné kopce, jako trsy na zaplavené bažině. Všechny ostatní kopce jsou zarostlé až k vrcholům, jen na tomto je les vykácený, stoupá zespoda nahoru po sluneční straně svahu, míří až na vrchol, ale nedostane se ani do poloviny cesty. V neobydlené divočině je holina, zářez do mlází: zelená se žitné pole, níže jsou mýtiny a ještě níže za údolím, na úpatí dlouhého mysu, který úzkými vodami obklopují malá jezírka, oválné úžiny a peřeje, stojí osada.

Odtud je vidět, kde muž pracuje. Na chvilku si odpočine, podívá se dolů na svoje pole, dům, na mys a peřeje. Mávne sekerou, jako by ji chtěl vrazit do pařezu a vydechnout si, ale znovu ji zaboří do nového stromu a začne máchat — dlouhá záda, lněná košile, láptě na nohou.

Sekera stoupá a klesá, vytrhává se a zase se zanořuje; když strom podvolí, další se už otřásá – a jaké je tempo práce, takový je i tok myšlenek muže. Jedny přichází, jiné odchází, pokračují tam, kde skončily, končí tam, kde začaly, vždy je problém se jich zbavit a žít s nimi taky.

— To jsme se museli zas rozejít rozhádaní — to musela zase říct ta hořká slova. Že to vůbec dokáže říct, i když to je pravda — ale že to dokáže říct: "Starý dobytku, křivá noho, špičatá brado!" Neboť co já s tím mohu udělat, co já s tím nadělám, když to je vina přírody? Věděla jsi to, když sis mě brala, věděla jsi to, když jsi ke mně přišla, že na levé straně kulhám – a stejně mi to vyčítáš?

Pak nechal práce, odložil sekeru na zem a sedl si.

— Už jsem starý a nikdy jsem se svým vzhledem nechlubil. Ale musely teď její oči blýsknout, jako zlému zákeřnému psovi. A když ji trochu pohladím po ramenech, tak

štěkne: „Vypadni odsud!“ — a sotva mě nepraští hlávkou zelí. Já se jí jen snažím uklidnit, aby už nebyly žádné nadávky – abychom se usmířili. Koneckonců, nechal jsem ji být... kdy jsem se k ní dopustil násilí?

Dřív, když někdy náhodou řekla ostré slovo, hned toho litovala a usmířili jsme se. — I kdyby teď jen přišla s jídlem, stačilo by to. Když uslyším, že se blíží, hned z dálky jí ukážu, že jsem na všechno zapomněl. Kdyby teď přišla, jako kdysi přicházela zpívat a les se rozezněl, tak bych na ni zabučel jako býk, zabručel jako medvěd na znamení, že už si to nepamatuji, a ať si žije.

Chtěl věřit, že Marja ještě přijde. Listí šumělo v teplém větru, krev se zklidnila odpočinkem. Jestli by to řekla i teď? Beztak to řekla jen v návalu vzteku, našťvaná kvůli něčemu jinému, ne kvůli mně. Posadím ji na rozvětvlí dvou bříz jako kdysi, když byla malá holka. To na tom kukaččím stromě, z toho pařezu ji volám kukačkou, lesní vílou a divokou sýkorkou — ráda to slyší, i když neposlouchá, ale přesto si to sama pro sebe zpívá, když jde po kravích cestíčkách. “Pomoz, Juho,” zakřičí: “Nedostanu se dolů, když mi nepomůžeš!” — a šubne jemnou šíjí, protáhne se skrz větve a postaví se na hladkou zem.

A viděl Juha, jak tam sedí na bříze, ruce na lemu pracovních šatů mezi kolena, ospale se dívá za mýtinu, kterou pokácel – viděl Marju s odhalenou tváří, s šátkem kolem krku, jak táhne malým kosířem po jejich prvním společném stromě, pokáceném Juhou, malá a šikovná, ořezává větve a kůru, když on sám s rachotem poráží velké stromy. A ještě mnoho let se mladá hospodyňka radovala břízám a zpívala, aby čerstvě zaseté pole dobře rostlo. Juhovo pole netrápilo sucho ani námraza a on věděl proč: měl ve své moci paní lesa, věděl, z jakých míst asi přišla, karelská kráska, co nejdál od nebezpečí, kterým jí hrozili cizí lidé.

Teď už nepřijde, nezvedne se na větev, nepřijde na mýtinu, nepřijde si zpívat, nepřijde ořezávat stromy, nepřijde ani s jídlem. Nadává starému muži od rána do večera.

A přesto Juha stále poslouchal, poslouchal při kácení, když tříska z březového suku zavržala obzvlášť podrážděně. Neřekl někdo něco? Zbystřil zrak, nahlédl přes pokácené stromy na spodní okraj lesíka a šubl sebou na kameni, na kterém seděl. Nikdo tam nebyl. Že by to zaznělo níž, tam, kam nedohlédne? Tam, na druhém okraji lesa by viděl, jestli někdo nejde. Odtud je vidět až na dvůr, přes louku a okraj pole až na dvůr. Kdyby už tolikrát předtím nebyl šel marně čekat na to, čeho se nedočká, šel by i teď. Ale místo toho Juha znovu popadl sekeru a sekal – sekal tak, že každý strom, který pokácel, byl blíž a blíž k dolnímu okraji lesíka, odkud bylo vidět na dvůr. Kácel jen ty nejvíce krajní stromy, aby

se tam dostal co nejdřív. Stromy při pádu skřípaly tak, jako by k tomu měly i jiný důvod, než vlastní pokácení.

Nikoho odtud nebylo slyšet. O něco níž se na poli krávy vyhřívaly na slunci. Po jezeru líně pluly dva čluny. Třetí se vznášel ještě dál ve stínu břehu, jako by číhal na ostatní. Juha si hned všiml, že to jsou dva čluny z ruské strany a že mají náklad, a z jejich směru usoudil, že nemají v úmyslu objet mys a spouštět se tudyma k peřejím, ale odklonit se k jeho břehu a přetáhnout naložené lodě přes šíji. Možná budou potřebovat koně. Měl bych tam jít? Jen ať se s tím poperou sami se svolením Marji, oni vědí, do čeho jdou. Třetí člun vypadal že patří uhlířům.

Otočil se, zase porazil jeden strom v horní části lesíka a druhý v nižší. Stále nikdo nebyl vidět. A proč by byl? Znovu se vrátil na vrchol. Ale teď cítil, že si potřebuje odpočinout, posadil se na svůj kámen pod rozvětvenou břízou. Byl to důvod se zamyslet, musel si to nechat projít hlavou, proč to celé dopadlo tak, jak dopadlo. Juha nedokázal ovládnout myšlenky, šly si, kudy chtěly.

— Dřív vždy nosila jídlo, bez ohledu na to, jak daleko pracoval. Přinášela smažené ryby, přinášela zakysanou smetanu v hrnečku... teď je na ni moc starý: "ty dobytku křivonohý... ostrá brado." Možná že je tomu tak, ale kdy jsem jí já vynadal, že by byla chudá, že nebyla ničím, že jsem pro ni postavil dům, kácel břízy, dřel na močálu? — Záleží snad, jak muž vypadá, nebo kolik je mu let, pokud je to pravý muž? Nezáleží snad, čeho jsi schopný a čeho můžeš dosáhnout? Nezáleží snad na tom domě, který jsem postavil v chladném lese, na slunné mýtině, u vody, na mysu u peřejí — stáje, kůlny, sauny, stodoly, kůň a pět krav? Ať řekne Marja, kdo jiný by něco takového postavil pro žebráka, nalezence, cizince? Bylo by lepší být otrokem ve vlastní zemi, bylo by lepší být služebnou ve staré Karhule? Řekni mi to! A jak se mi za to odvděčí? Nebylo snad odměnou už to, že jsem byl hodný, když jsi ještě nebyla moc stará... když jsi nebyla tak výbušná a vznětlivá...

Juha už litoval. Proč jí to vyčítám? Tehdy byla ještě dítě. Já, ten starší, jsem to měl vědět lépe... Ale kdyby aspoň jednou měla radost z toho, co já — kdyby řekla: "To jsi zase vyhladil les, stane se z toho zase pořádné pole!" Ale ne! — Jeho myšlenky se na okamžik zastavily — to je proto, že nemáme žádné dítě! To je ono. Mně samotnému to chybí! Proto je takové, jaké je. Není žádné dítě a už ani nebude! Protože jak ho můžeš získat, když to nechceš...

Najednou slyšel klepání z nižší části lesa, jako od někoho, kdo to moc neumí. Juha vyskočil, ale neviděl nic než pohupující se listí. Že by to byla Marja? Že by přinesla večeři a začala ořezávat větve? Možná je tady už dlouho a já si toho nevším!

Nebyla to Marja. Byla to Kaisa. Možná jen poslala Kaisu napřed a pohoštění přinese sama? — nebylo tomu tak, Kaisa přinesla i jídlo.

Služka začala rozbalovat buchtu, kterou přinesla, ale Juha řekl, že jde domů. Ať tu Kaisa ještě zůstane a olamuje větve. Už neměl chuť dále kácet. A byla sobota a taky se musely sundat sítě. – „Udělám z toho metličky do sauny.“ – Ale pak znovu spatřil tu vizi, viděl Marju jako mladou hospodyňku, jak ořezává větve z břízy, kterou před ní porazil, Marju, s holou hlavou, šátkem kolem krku, štíhlou, vysokou, ohebnou jako břízka. Není nikoho krásnějšího než ona, i kdyby byla hnědooká, černovlasá a snědá! Háže svázky větví do krmelce, a listy osiky šustí. Složí ruce na hrudníku, otočí hlavu dozadu a usměje se: "To je, Juho, to, co ovce žvýkají během dlouhé zimy!" A když je krmelec plný, jdeme domů s metličkami v podpaží a procházíme se společně přes les a povídáme si, že i příští rok vyhladíme mýtinu a potom další, a dokud budeme žít, tak si nedáme pokoj, dokud nezdoláme celý kopec a smrkový lesík se nepromění v listnatý a nezbyde nic jiného než lom úplně na vrcholu. Zbohatneme, postavíme dům, sice ne rodinný, ale nejlepší ve vesnici, starý boháč – „uděláme ho pořádný, i kdyby se to nelíbilo tvé velké rodině“ řekla – přesně tak, jak byl postaven... A pak za chůze mávala metličkou a přehoupla se za dvířka.

A neřekla mi tehdy: "Starý dobytku, křivá noho", i když si to možná myslela... i když teď nejsem o nic horší než tehdy, vždycky jsem byl takový, jaký jsem.

Ted' už nemáme žádnou společnou radost, ted' se jí nelíbí nic z toho, co mně. Naštvaně vychází ráno ze světnice pracovat, večer se otrávená do světnice vrátí a zabouchne dveře. Nechala by se odvést ke knězi, který nás oddal, požehnal, spojil nám ruce? Šla by? Dokázal by kněz zjemnit její povahu?

Takové byly věčné cestičky Juhových myšlenek, na které vstupoval a chodil po nich, aniž by se někam dostal; které vždy vedly k bažině a močál, stejně jako stopa telete v divočině.

Cesta vedla nejprve dolů přes žitné pole, pak přes okraj mýtiny, pak kolem mladého porostu, scházela do zalitých vodou prohlubní, odkud bylo slyšet šumění peřejí a mezi stromy bylo vidět skákající pěnu. Peřeje se ztrácely za houštím, cesta stoupala na louku, z louky na pole a odtud na dvůr.

Marja došla na výběhu. Narovkala se, aby viděla za krávu, kdo to tam jde mezi plotem a chlívem, skrčila se zpátky, nic neřekla, jen tam vrhla ostrý chladný pohled a hořce zkrivila koutky rtů do výrazu ostrého jako pila... Ještě se neuklidnila. Byla stále ještě ve svých ranních hadrech, tak jako vždycky tou dobou. Svých slov ještě nelitovala. Vypadala, jako by byla připravena je ještě jednou vykřiknout přes plot. Asi si myslela: tady jde, starý dobytek, křivá noha. A když Juha šel přes dvůr do světnice, bylo to, jako by ho na každém kroku střelili šípem do zad.

Vzal si s sebou z jídelny krajíc chleba a šel na břeh, popadl z rybařského přístřešku síť, strčil je do podpaží a stáhl člun do vody.

Když Marja viděla Juhu přicházet, cítila, že by měla říct něco hezkého. Ale slova jí uvízla v krku jako suchá kůrka chleba. A nitro křičelo: takové to je... a už se to nikdy nezmění! A nic s tím nenadělám! A nedokážu být jiná, než jaká jsem! Ne, i kdybych musela skočit do peřejí! A nemůžu na něj být milá, i když o to jeho oči žebrají jako pes.

Neboť co já s tím nadělám, že on mi přijde jako kvákající žába a já sama sobě taky? — Ne, neřeknu, neřeknu nic, neotevřu ústa! Ale co na něj vlezlo, že zatoužil po blízkosti? No nespokojil by se s tím, že by si mě mohl nechat jako svou služku – proč mě potřeboval nalákat ke knězi?

Došla pěnu své mysli jako mléko pěnící se jí mezi kolena, když za sebou uslyšela hlas a uviděla cizího, vysokého muže s kudrnatými vousy, jak stojí u plotu výběhu a veselým, zvučným, mužným hlasem říká:

— Hej, děvče, našla by se u vás pro poutníka postel na nocleh a trocha páry v sauně?

II.

Když se Juha vrátil od sítě, uviděl vyhřátou saunu a připravenou vodu a před dveřmi svazek slámy, který se dával na lavice. Saunová prkna už dlouho nebyla pokryta slámou! Usmířila se! Ví, že mě to potěší. I metličky připravila a položil jednu vedle druhé na lavici ke vchodu. A svázala je z větví, které jsem přinesl. Jeden pro sebe, jeden pro mě! Do sauny snad nepošle Kaisu a přijde sama. Sedneme si spolu k večeři... nezamkne dveře do světnice.

Dům Juhovi připadal jako nový. Jako by se celý svět rozzářil, stejně jako se rozzáří temná a studená místnost ve světle plamene z krbu: jsou tam světnice, mezi nimi kryté

vchody, světničky, nejmenší, střední a největší, tam jsou stáje a chlév a stodola, cestička mezi nimi a v mezeře mezi stájí a chlévem je výběh, kde cinkaly zvonky žvýkajících kráv, a čistý dvůr a za ním borovicový les! Takže jsem to pro Marju nepostavil pro nic za nic? I když se toho dřív stranila, třeba z toho má zase radost – protože u dveří je svazek slámy a na lavičce leží metličky. Ted' už je vše v minulosti... Člověk nedokáže vždy zvážit všechna svá slova! A Juha si byl naprosto jistý, že je všechno zase v pořádku, když uviděl Marju přicházet ze světnice, už ne v pracovním, ale ve svátečním, jako by pro cizince. A nepůjde mi naproti? Nejdřív jde k domu, ale zahne k břehu a spěchá přímo k němu, jako by byla zamilovaná, že jsi konečně přišel, Juho!

„Ve světnici na tebe čekají dehtáři,“ řekla Marja s lesknoucími se tvářemi a živým výrazem v očích – ale v žádném případě neposlouchej jejich řeči! Zamýšlejí něco zlého proti mužům z Karélie. – A v Marjiných očích už nebyla ani stopa po výrazu, který měla před chvílí venku.

V chatrči seděli nějací černí ušpinění dehtáři, kteří během léta vypalovali rolníkům z pobřeží uhlí a dehet z borovic na obou stranách toku. Byli to Juhovi známí, chodili si k němu vyzvedávat zásoby chleba a v zimě putovali jako lovci a zloději sobů až k hranicím Laponska: to museli být polopartyzáni, ale vždy se snažili udržovat s Juhou dobré vztahy. Ted' musí mít na mysli něco speciálního, protože se dívají zpod obočí, drží se za opasky a paty mají zvednuté z podlahy...

Juha seděl a čekal. Jedna z nich se přisunul těsně k Juhovi a oči mu zářily z umazaného obličeje.

„Ted', pane, je medvěd v pasti.

— Takový poklad jako nikdy předtím, dodal další. A každý má plnou brašnu na hrudi a plný člun věcí.

— Jsou jen tři a nás je šest.

Juha už věc pochopil.

— Nechme toho medvěda na pokoji. Obklopte je v zimě, kde to děláte, a po sněhu se vám bude lépe jezdit, pokud byste se náhodou ztratili ze svého hnízda.

— Neztratíme! Provaz na nohy a další na zápěstí! — hop s tím jako s pytlím žita na dno člunu — pusť člun ze břehu a nech ho plout! Jsou to peřeje, nikdo se na to nezeptá.

— Na břehu počítali peníze — přidal se třetí. — To by byl úlovek!

„Na rusácích nezáleží,“ řekl znovu první. Mohli bychom si pro jednu my vybrat daně od nich.

— Udělali jste to jen jednou? řekl Juha.

— Ne tolikrát kolik oni! co nám provedli teď v zimě? Na březích Repovaary jsme měli plnou stodolu. Vyčistili to tam tak, že zůstala jen jedna veverčí kůže pro výsměch.

— Tihle? — zastavil ho Juha

— To nevíme, jestli tihle, ale víme, že z jejich druhu.

— Byli také z těch, kteří vypálili a zničili ostatní vesnice v Kianně.

Marja přišla a pracovala na lavičce v rohu u pece.

— Jeden z nich byl tady a požádal o saunu a nocleh.

— Souhlasila jsi? zeptal se Juha.

— Dříve to nebylo zakázáno. A ptal se také na obilí na nákup.

— Který z nich to byl? zeptal se jeden z mužů. Byl velký a vysoký?

— Byl vysoký, řekla Marja.

— Černovlasý a kudrnaté vousy?

— Musel to být on.

— Ptal se na vaše zásoby, začali muži zas horlivě, téměř naštvane přemlouvav Juhu. “Přijdeme kvůli obchodu, zkontrolujeme domy, zboží, letos nakoupíme, příští rok odvezeme silou. Když je dům vyčištěn, tak ho zapálíme, lidi odvezeme jako otroky – ty, kteří neshoří s domem.” Nebylo by to poprvé.

— Nevěřím, že by mému domu něco udělali. Z naší strany s nimi byl a bude zachován mír. Ať to udělají první, já nezačnu a nedám svolení ani ostatním. Co děláte jinde, je vaše věc. Na mém břehu v době míru nebude žádný cestovatel okraden a platí to až do míst, odkud je sem slyšet výkřik.

— Uděláme to tak, abys nic neuslyšel.

— Ale uslyším.

Juha to řekl s takovou jistotou, že k tomu nebylo co dodat. Muži se zamračili, ale od Marji se mu dostalo vděčného pohledu.

— Vůbec jsme se sem neměli chodit ptát.

— Mohli jste to udělat, jak jste chtěli, ale pak by pro vás byly dveře tohoto domu zavřené.

— Tak přece jen smůla... teď nám uniknou.

A muži se poškrábali za ušima a odešli.

— Neměl bys ještě jít varovat hosty? zeptala se Marja – možná jim ještě něco udělají.

— Už ne, když se jednou přišli zeptat.

— Ale možná je doženou a za hranicemi pak oloupí a zabijí?

— Ať tam dělají, co dělají. A jakmile se dostanou za přeje, nemohou jim nic udělat.

— Jen je přece jen varuj.

— Tak se ptáš... tak hezky —

— Tak hezky, jak nejlépe umím.

— Nic jim nehrozí... ale můžu jít.

Už to bylo dlouho, co ho Marja takhle o něco poprosila, byla na něj taková...

Vstal k odchodu, když ve stejnou chvíli někdo prošel za oknem.

— To je on, — zvolala Marja.

— Kdo?

— Koukej, ten poutník.

Vešel hubený, černovousý mladík, tak vysoký, že se musel v nízkých dveřích téměř dvakrát ohnout, a když se narovnal, hlavou dosáhl na trám. V ruce měl několik pytlů.

— Ale, tady je pán domu! promluvil. Vítejte doma! Hádám, že jste nevěděl, že přijdu, když jste postavil tak nízké trámy? Těší mě! — potřásl Juhovou rukou. Těší mě! — potřásl rukou Marji, svižně, vesele, jeho hlas zněl čistě, bílé zuby se mu třpytily v jemně stočených vousech, v hnědých očích měl lišácký, šibalský záblesk a bezstarostnou radost.

— Odkud host cestuje? zeptal se Juha.

— Kdybych vám ukázal, pane hostiteli, odkud cestuji, otočil bych se dokola. Kemi, Sunku, Archandělsk, Aunus, Turku, Tornio! Prodáváte žito?

— Kdybych měl něco na prodej, potřebovali byste toho hodně?

— Naplnit ty pytle, to pro tuhle chvíli stačí. — A hodil pytle před Juhu a otočil se, aby si prohlédl Marju.

— Kolik jich je?

— Podívej se sám!

— Mám je naplnit hned teď?

—Hned, hned — pořád se díval na Marju — a dostanu koně, kterým je dopravím na břeh?

- Copak tví kamarádi nejsou schopni urazit takovou vzdálenost?

— Tak naplníš ty pytle, zatímco já přivedu muže?

— Ať si jsou na svých člunech, já s tím pomůžu.

— Tak dobře!

Juha vzal pytle a šel je naplnit. Host mluvil s Juhou, díval se na Marju, rty se usmívaly a oči zářily. Marja nevěděla, co ho pobavilo, co rozveselilo jeho oči, ale také se na veselého hosta usmála, tak jako on na ni.

— Kdo jsi? Služka?

— To tak vypadám?

— V dojných šatech jsi vypadala jako otrokyně, ale musíš být dcera nebo snacha?